

Nr 82.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1932 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner i vad de avse utredning om kostnaderna för egnahemsbyggnader.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 121 i första kammaren av herr Möller *m. fl.* och nr 207 i andra kammaren av herr Hansson i Stockholm *m. fl.* har i under b) framställt yrkande hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla dels om vidtagande snarast möjligt av utredning huruvida och på vad sätt kostnaderna för egnahemsbyggnader, vilka uppföras med hjälp av lån ur statens egnahemslånefond, må kunna nedbringas genom standardisering av byggnaderna samt genom central förmedling av leveranser därutav, dels ock om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Beträffande i samma motioner under a) gjord hemställan har utskottet denna dag avgivit särskilt utlåtande (nr 81).

I fråga om motionerna i vad de avse hemställan under c) kommer utskottet att senare avgiva utlåtande.

Till stöd för motionerna i vad nu är fråga har åberopats den motivering, som anförts i de likalydande motionerna I:109 (sid. 76—78) respektive II:207.

Utskottet har i vederbörlig ordning av statens egnahemsstyrelse inhämtat yttrande över motionerna i vad de avse nu ifrågavarande spörsmål, vilket yttrande såsom *bilaga* fogats till detta utlåtande.

Såsom motionärerna framhålla är det givetvis för egnahemsverksamheten av allra största betydelse, att byggnadskostnaderna i möjligaste mån nedbringas. Såsom också beröres i här bilagda yttrande av statens egnahemsstyrelse ha på sina håll åtgärder vidtagits i sådant syfte. Härvid ha jämväl gjorts försök med viss standardisering av byggnaderna. Emellertid torde det vara möjligt eller i alla händelser icke utesluttet, att genom medverkan av låneförmedlarna, statens egnahemsstyrelse eller på annat sätt skulle kunna mera allmänt genomföras anordningar av beskaffenhet att rationalisera och förbilliga ifrågavarande byggnadsverksamhet. På grund av den vikt, föreliggande spörsmål måste anses äga för egnahemsverksamheten, anser alltså utskottet, att en förutsätt-

Utskottet.

ningslös utredning bör komma till stånd i vad mån och på vad sätt egnahemsföretagares byggnadskostnader skulle kunna nedbringas. I detta sammanhang vill utskottet i likhet med motionärerna framhålla, att ett genomförande av åtgärder, varigenom byggnader av berörda slag kunde uppföras för lägre kostnader, skulle kunna komma även andra än egnahemsföretagare till godo. Utskottet behjärtar alltså livligt förevarande framställnings syfte och anser, att vid den utredning för dess vinnande, som ovan förordats, den av motionärerna anvisade utvägen — nämligen standardisering av byggnadstyper och central förmedling av leveranser därutav — bör komma under omprövning trots den tvekan som på sina håll uttalats i synnerhet rörande standardisering av byggnader å jordbrukslägenheter.

Under åberopande av det ovan anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av i förevarande motioner I: 121 och II: 207 under b) framställt yrkande må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande de åtgärder, som kunna vidtagas för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader.

Stockholm den 20 maj 1932.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 80.

Reservation

av herr *Carlström*, som anförte följande:

I det vid detta betänkande som bilaga fogade uttalandet från statens egnahemsstyrelse heter det i sista stycket: »Av det anförda torde framgå, att styrelsen drager i tvivelsmål, huruvida av motionärerna föreslagen lösning av förevarande spörsmål är lämplig och praktiskt genomförbar». Enligt min mening borde utskottet ha anledning att hysa ännu större tvi-

velsmål i fråga om resultatet av den här föreslagna utredningen. Egna-hemsverksamheten på jordbruksområdet — vartill denna utredning an-knyter sig — har haft tillräckligt av utredningar under de senare åren, men läget för denna rörelse blir för var dag allt sämre och sämre. Och så länge det nu rådande läget i fråga om priset å jordbruksprodukter å ena sidan och arbetspriser å byggnadsmateriell och byggnadsarbeten å andra sidan uppehålles, är det ansvarslöst från statens sida att locka män-niskor in på jordbruksegnahemstagande, där ny bebyggelse kräves. En sådan åtgärd leder endast till att skaffa människor i olycka. Och då ut-skottet ej med ett ord berört den springande punkten i denna fråga, näm-ligen arbetslönerna utan härvid tydligen nöjt sig med motionärernas reso-nemang om att »man vrider ej tidens hjul tillbaka» lär det ej finnas några möjligheter att på omvägar vrida läget till rätta. Genom att sticka huvu-det i en ny utredningsbuske kan man visserligen för ögonblicket suggerera sig att tro att ny jordbruksbebyggelse fortfarande bär sig, men levande li-vet talar ett annat språk. Jag anser sålunda, att utskottet bort avstyrfka motionerna.

Statens egnahemsstyrelse, angående i motionerna I: 121 och II: 207 ifrågasatt utredning rörande nedbringande av kostnaderna för egnahemsbyggnader.

Till riksdagens jordbruksutskott.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 februari 1932 har statens egnahemsstyrelse anbefallts avgiva och till jordbruksutskottet senast den 12 mars 1932 överlämna yttrande över de inom riksdagen väckta likalydande motionerna I: 121 och II: 207, i vad de avsåge frågan, huruvida och på vad sätt kostnaderna för egnahemsbyggnader, vilka uppfördes med hjälp av lån ur statens egnahemslånefond, kunde nedbringas genom standardisering av byggnaderna samt genom central förmedling av leveranser därutav.

I anledning härav får egnahemsstyrelsen anföra följande.

Byggnadspolitiken vad egnahemsrörelsen angår har i viss mån utvecklats efter två linjer, allt efter som verksamheten bedrivits av hushållningssällskapen eller andra låneförmedlare, beroende i stort sett på, att hushållningssällskapens hithörande verksamhet avser spridd bebyggelse å rena landsbygden, medan övriga låneförmedlare merendels hava sina verksamhetsområden förlagda till tätare bebyggda orter. Beträffande sist nämnda låneförmedlare hava förhållandenas natur medfört viss standardiserad byggnadsverksamhet. Sålunda förekommer, att en till låneförmedlaren anknuten byggmästare på entreprenad åtager sig uppförande av samtliga egnahemsbyggnader. Genom för låntagarna förmånliga byggnadsavtal åstadkommes här i allmänhet begränsning av byggnadskostnaderna. Vad hushållningssällskapen angår har i regel dylikt tillvägagångssätt icke kunnat tillgripas på grund av den spridda bebyggelsen. Understundom förekommer dock viss standardisering av byggnaderna. Sålunda bedriver t. ex. hushållningssällskapet i Kristianstads län i samråd med »andelsföreningen Eget hem inom Kristianstads län» en standardiserad byggnadsverksamhet på så sätt, att avtal träffas med byggnadsentreprenör om uppförande för låntagarnas räkning av byggnader enligt vissa byggnadstyper till billigt pris. Härigenom hava byggnadskostnaderna kunnat nedbringas till 7,000 å 8,000 kronor för jordbruk med 10—13 hektar odlad jord. Byggnaderna omfatta merendels bostadshus om två rum och kök, ekonomihus med plats för 2 hästar, 7—8 nötkreatur, ett 10-tal svin, 50 höns, brygghus med inmurad panna, spannmålsmagasin för cirka 10,000 kilogram säd, erforderliga lador med loge samt överbyggd gödselstad.

I regel åvilar emellertid åbyggnadernas uppförande låntagaren, som bör i mesta möjliga mån själv utföra arbetet. Såsom bidrag till arbetskostnaderna vid uppförande av byggnader å egnahemsjordbruk kan premielån av statsmedel utgå. Dylikt system, som för den statsunderstödda egnahemsverksamheten i princip tillämpats allt i från begynnelsen — anordningen med premielån tillkom dock först 1923 — har från flera syn-

punkter visat sig vara ändamålsenligt. Sålunda inbesparas härigenom helt eller delvis utgifterna för arbetslöner. Vidare kan egnahemsbyggarplanerna arbetet på sätt, som bäst lämpar sig för skötseln av jordbruket och hans ekonomiska resurser.

En målmedveten standardisering av byggnadsverksamheten på den rena landsbygden torde ur flera synpunkter vara mindre lämplig. Strävanden att på olika orter bibehålla och utveckla de byggnadstyper, som av ålder därstädes kommit till användning, göra sig allt mera gällande. Differentiering av byggnadstyperna förekommer ej blott inom skilda landsdelar utan jämväl inom olika bygder av samma län. Olikhet i klimat och jordens skilda brukningssätt gör en dylik differentiering erforderlig. Behovet av en mångfald byggnadstyper motarbetar sålunda standardiseringssträvandena. I regel finnas å egnahemsnämnderna tillgängliga byggnadsritningar med tillhörande kostnadsförslag och beskrivningar, vilka utarbetats med hänsyn till behovet inom verksamhetsområdet. En samling typritningar avseende byggnader i olika delar av landet hava intagits i särtryck av tidskriften *Sunt Förnuft* (1929, 1930), som bilägges. Intresset för byggnadskulturen synes alltmera tillväxa, och låneförmedlarna i gemmen hava mer och mer fått blicken öppnad för betydelsen av, att frågan om begränsning i görligaste mån av byggnadskostnaderna ägnas omsorgsfull prövning vid lånebeviljandet. Enligt vad styrelsen inhämtat har inom hushållningssällskapet i Västerbottens län nyligen tillsatts en kommitté för utredning i ämnet.

Beträffande användningen av fabriksmässigt tillverkade egnahemsbyggnader saknar styrelsen ej erfarenhet. Sålunda har t. ex. å en egnahemskoloni i Södermanlands län försök gjorts med dylika standardhus. Därvid har emellertid visat sig, att å byggnaderna uppstått brister, som tarva kostsamma reparationer. För övrigt må nämnas, att, enligt vad styrelsen inhämtat av byggnadsföretagare, det kan ifrågasättas, huruvida förbilligande åstadkommes ens genom anskaffande av fabriksmässigt tillverkade byggnadsdelar såsom fönster och dörrar. Sålunda uppgavs vid inspektion nyligen å en viss ort, att det ställt sig billigare för låntagarna att få dylika snickerier utförda å platsen. I detta sammanhang må jämväl nämnas, att, enligt vad styrelsen erfarit från Södermanlands län, fall förekommit, där hus av standardtyp med fabriksmässig tillverkning uppförts, vilket emellertid ingalunda medfört minskade byggnadskostnader, då de arbetare, som anlitats för resande av husen, utverkat samma ersättning som om virket av dem apterats å platsen. Framhållas må jämväl den mindre tillfredsställande erfarenhet i förevarande avseende, som vunnits i fråga om norrlandskolonisationen. För statsbyggda kolonat skedde under den tidigare regimen (statens kolonisationsnämnd) central upphandling av byggnadsdelar såsom järnspisar, järnbeslag, dörrhandtag, lås m. m. Detta system visade sig emellertid ingalunda medföra kostnadernas nedbringande, då kolonisterna vid självbyggen anskaffade eller lät tillverka dylika delar till billigare pris. Styrelsen vill emellertid uttryckligen framhålla, att den mindre goda erfarenhet styrelsen sålunda haft av försök i den riktning, motionärerna angivit, givetvis kan hava förorsakats jämväl av andra ej beaktade omständigheter. Förbises bör emellertid ej, att upphandling av fabriksmässigt tillverkade byggnader torde medföra minskade arbetstillfällen för byggnadsarbetare i orterna.

I anledning av vad motionärerna anfört rörande Stockholms stads småstugebyggen har styrelsen från Stockholms stads fastighetskontor inhämtat de upplysningar, som innefattas i här bilagda publikation. Kostna-

derna för en dylik stuga av medeltyp uppgå till cirka 10,000 kronor, varav arbetslöner för montering 2,000 kronor. Enbart materialkostnaden uppgår sålunda till omkring 8,000 kronor, ett pris, som måste anses för högt för, att man i den statsunderstödda egnahemsverksamheten skall kunna reflektera på dylikt byggnadssystem.

Av det anförda torde framgå, att styrelsen drager i tvivelsmål, huruvida av motionärerna föreslagen lösning av förevarande spørsmål är lämplig och praktiskt genomförbar. Med hänsyn till frågans vitala betydelse i betraktande av vikten för egnahemsföretagare att erhålla billiga byggnader håller styrelsen emellertid före, att en allsidig och förutsättningslös utredning i ämnet skulle kunna tänkas giva uppslag till lösning av en hel del i förevarande avseende relevanta och grundläggande spørsmål.

Detta ärende har handlagts av chefen och samtliga ledamöter.

Stockholm den 9 mars 1932.

V. Ekerot.

E. Bring.